

Vergaderjaar 1986–1987

16 813 (R 1165)

Herziening van het militair tuchtrecht (Wet militair tuchtrecht)

Wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht in verband met de herziening van het militair tuchtrecht en ter afschaffing van de doodstraf

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, de Dienstplichtwet, de Militaire Ambtenarenwet 1931, het Besluit Buitengewoon Strafrecht, de Wet van 10 juli 1947 (Stb.H 233) en de Wet Oorlogsstrafrecht in verband met de herziening van het Militair Straf- en tuchtrecht en ter afschaffing van de doodstraf

17 804 (R 1228)

Nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak (Wet militaire strafrechtspraak)

Wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak

Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, de Wet op de economische delicten, de Wet Oorlogsstrafrecht en de Noodwet rechtspleging, in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak

Nr. 23

VERSLAG VAN EEN OPENBARE HOORZITTING

Vastgesteld 7 september 1987

De bijzondere commissie voor de wetsvoorstellen tot herziening van het militaire straf- en tuchtrecht heeft op 13 mei 1987 een openbare hoorzitting gehouden die in het bijzonder was gewijd aan de memories van antwoord inzake deze wetsvoorstellen en de daarbij ingediende nota's van wijziging.

Aan deze hoorzitting hebben deelgenomen:

1. de Vereniging van Dienstplichtige Militairen (VVDM);
2. een groepering bestaande uit prof. mr. jhr. Th. W. van den Bosch, mr. Th. J. Clarenbeek, prof. mr. G. L. Coolen, mr. F. F. Langemeijer en mr. W. H. Vermeer;
3. het Samenwerkingsorgaan Belangenverenigingen van Militairen (SOM);
4. de Algemene Vereniging Nederlandse Militairen (AVNM).

De commissie brengt van het op de hoorzitting verhandelde als volgt verslag uit. Daarbij wordt steeds eerst een samenvatting gegeven van het standpunt van de betrokken organisatie of groep, zoals dat ter hoorzitting door haar woordvoerder(s) is toegelicht. Vervolgens wordt beknopt weergegeven hetgeen in antwoord op vragen uit de commissie te berde is gebracht.

1. Vereniging van Dienstplichtige Militairen (VVDM)

Samenvatting standpunt

Namens de VVDM vatte mr. Th. de Roos het standpunt van deze vereniging als volgt samen:

1 Het militair tuchtrecht is momenteel niets anders dan een lichte vorm van strafrecht, en dat wordt niet anders wanneer het wetsontwerp militair tuchtrecht tot wet zal worden verheven. Het is daarom juist, dat in de wetsvoorstellen is gekozen voor een betrekkelijk ver gaande vorm van juridisering van het militair tuchtrecht, vergeleken bij het Reglement voor de Krijgstucht en de autoritair-paternalistische mentaliteit waar dat voor stond. De aan het legaliteitsbeginsel georiënteerde omschrijving van de tuchtfeiten, keurig parallel aan de ernstiger strafbare feiten, passen in dit stramien, evenals de met enige waarborgen omgeven tuchtrechtelijke procedure (formulering beschuldiging; inzage stukken; recht op vertrouwensman; cautie; recht op laatste woord; hoger beroep op de rechter etc.). Vastgesteld kan worden, dat de voorstellen in belangrijke mate overeenkomen met de opvattingen vertolkt in VVDM-nota's van 1972.

2 In één belangrijk opzicht is niet tegemoetgekomen aan de aloude verlangens van de VVDM: het tuchtrecht als zodanig is niet afgeschaft. In de discussienota militair tuchtrecht van 1970 had een werkgroep van VVDM-juristen ervoor gepleit de tuchtrechtelijke vergrijpen op te nemen in het strafrecht en ze te bestempelen tot militaire overtredingen, waarvoor de (militaire) kantonrechter bevoegd zou zijn. Nu is, bij de memorie van antwoord van het wetsontwerp militaire strafrechtspraak, weliswaar de kantonrechter ook in militarius geïntroduceerd, maar niet op een manier die de opstellers van voornoemde nota zich hadden voorgesteld. De commandant blijft zijn tuchtrechtelijke strafbevoegdheid behouden. Het valt op, dat ook de critici van de wetsvoorstellen uit de militair-justitiële hoek steeds weer er de aandacht op vestigen, dat die commandant niet echt gekwalificeerd is voor semi-rechterlijke arbeid. Door de formalisering van het tuchtproces, die reeds haar beslag kreeg in de Regeling Vertrouwensman van 1973 en door het wetsvoorstel militair tuchtrecht wordt onderstreept, wordt die taak er nog zwaarder op. De vraag die zich dan onvermijdelijk opdringt is, of deze commandant dan wel met een zo typisch juridisch gekwalificeerde taak als het opleggen van – in wezen – strafrechtelijke sancties moet worden belast.

3 De wetsvoorstellen lossen het destijds door de VVDM gesignaleerde probleem niet op, dat de commandant die met strafbevoegdheid wordt bekleed tegelijkertijd de functies van opspoorder, aanklager en rechter waarneemt (terwijl hij ook nog verantwoordelijk is voor de executie van de straf). Naast de hierboven (onder 2) vermelde praktische bezwaren in verband met gebrek aan deskundigheid ligt er dus nog een aanzienlijk principieel bezwaar. De voorstanders van dit systeem betogen, met de regering, dat deze combinatie van functies – uit het oogpunt van de rechtsstaat bezien uiterst ongewenst – onmisbaar is op grond van doelmatigheidsoverwegingen. De commandant moet immers baas in eigen huis zijn; hij moet orde op zaken kunnen stellen, snel repressief kunnen ingrijpen (boter bij de vis). Deze argumenten overtuigen niet. Een goed ingespeeld OM en een mobiele kantonrechter zouden dit varkentje wel kunnen wassen.

De strafrechtspleging moet zich immers ook instellen op de enorme toename van verkeersovertredingen. Vergeleken bij de aantallen die op dat gebied aan de orde zijn zijn de militaire tuchtfacten «peanuts». Het steeds terugkerend argument dat OM en rechter buiten de organisatie staan en derhalve te weinig op de noden en behoeften ervan kunnen inspelen snijdt evenmin hout. Vanuit het standpunt van de vermaatschappelijking van de krijgsmacht is het eerder een voordeel dat degene die straffen oplegt een buitenstaander is. Bovendien wordt in ons bestel rechtgesproken over feiten, gepleegd op zeer uiteenlopende terreinen die voor de leek – en dus ook voor een rechter – niet zonder meer toegankelijk zijn. De (zittende en staande) magistratuur wordt geacht, door middel van een bescheiden mate van specialisatie en verder door zich te voorzien van expertise vanuit het opsporingssysteem en/of van externe deskundigen op allerlei terrein, zijn taken op verantwoorde wijze te kunnen vervullen.

4 Wanneer dan, om allerlei praktische redenen, de door de regering gemaakte keuze niet kan worden teruggenomen, is er op grond van het bovenstaande alle aanleiding om ten minste het tuchtrechtelijk sanctiepakket zo licht mogelijk te houden. Oorspronkelijk zat de regering op het goede spoor, door de vrijheidsbenemende sancties te elimineren (zij het dat de strafdienst voor velen een steen des aanstoets bleef). Van de tendens naar depenalisering is men echter deels teruggeweken door – kennelijk onder druk vanuit de krijgsmacht en de militaire justitie – het uitgaansverbod als nieuwe sanctie te introduceren. Onnodig te zeggen, dat deze sanctie een diep ingrijpende werking heeft in een tijd waarin nachtpermissie, vrije weekenden, compensatieregelingen voor overwerk en dergelijke gemeengoed zijn geworden. Dat het Europees verdrag voor de rechten van de mens een dergelijke straf toelaat mag geen reden zijn om haar te handhaven: het EV bevat immers slechts minimumnormen waaraan de nationale wetgeving dient te voldoen, en het legitimeert niet alle binnen het kader van zijn normen toelaatbare regelingen.

5 Ik redeneer hier in eerste instantie vanuit het gezichtspunt van de dienstplichtige. Deze voelt – dat staat vast op grond van onderzoek – zich relatief zwaar getroffen door geldboetes. De bedreiging daarvan moet dus voor deze categorie als een effectief middel worden beschouwd in zeer veel gevallen. Natuurlijk blijven er gevallen waarin de afschrikkende werking niet voldoende zal zijn. Vaak zal in die gevallen sprake zijn van sociale problematiek, een slechte sfeer in de eenheid, ongeschiktheid voor de dienst en dergelijke. Voor die problemen bieden ook zwaardere tuchtrechtelijke sancties geen oplossing.

6 Indien het sanctiepakket beperkt blijft tot de geldboete is er geen enkele reden meer om aan het instellen van beroep op de rechter (waarin het wetsvoorstel militair tuchtrecht voorziet) schorsende werking te onthouden. Maar ook afgezien daarvan is het onverteerbaar dat die schorsende werking ontbreekt. De boter-bij-de-visgedachte leeft ook buiten het militair tuchtrecht (bij voorbeeld snelrecht voor relschoppers, voetbalsupporters en dergelijke) maar heeft niet geleid tot de uitvoerbaarheid bij voorraad van vonnissen in eerste aanleg.

7 De beruchte radicale scheiding tussen straf- en tuchtrecht is voor de critici uit de militair-justitiële hoek een steen des aanstoets. Men heeft in dit verband zelfs gesproken van de «fout van de eeuw». Niettemin is de grondgedachte, te weten dat commandanten binnen de militaire organisatie zich moeten houden bij hun tuchtrechtelijke leest en niets te vertellen horen te hebben over strafbare feiten, juist. Waardevol is ook de poging – voortvloeiend uit de scherpe scheiding – om de tuchtfacten uitputtend in de wet vast te leggen, zodat voldaan wordt aan het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel (artikel 1 Wetboek van Strafrecht; artikel 16 Grondwet).

Problematisch blijft intussen het onderscheidende kenmerk tussen straf- en tuchtfeiten (gevaar dan wel te duchten gevaar voor de operationele gereedheid). Daarmee zou te leven zijn, ware het niet dat het opnieuw de op dit gebied onervaren commandanten zijn die met dit criterium moeten exerceren.

Dit bezwaar, en tevens het hierboven onder 3 genoemde bezwaar van cumulatie van functies bij de commandant, zou tot op zekere hoogte kunnen worden ondervangen door de strafbevoegdheid niet aan de commandanten van de eenheid waartoe de overtreder behoort toe te delen, maar aan hogere officieren (bij voorbeeld kazernecommandanten, bataljonscommandanten) die zich in de uitoefening van hun tuchtprocesrechtelijke taak kunnen laten bijstaan door gespecialiseerde, juridisch geschoolde officieren. Dat biedt het voordeel van een zekere afstandelijkheid, coördinatie en deskundigheid. Op dit niveau zou de coördinatie met het OM gestalte kunnen krijgen. Een vergelijkbare scheiding van functies binnen de administratie treft men aan bij de gemeentelijke sociale dienst in grote gemeenten, waar opsporings- en sanctioneringsfuncties organisatorisch zijn gescheiden. In zo'n systeem zou de commandant van het onderdeel waarvan de overtreder deel uitmaakt slechts de functie van «aangever» behouden.

8 Bij de memorie van antwoord werd aangekondigd dat de scherpe scheiding zou worden verzacht, en dat is geschied door middel van artikel 77a van het gewijzigd ontwerp. Op een hoogst ongelukkige manier, die door prof. Van den Bosch terecht als halfslachtig is betiteld. De beperking tot bepaalde delicten is willekeurig, evenals de in het eerste lid genoemde termijn van zeven dagen voor het opmaken van proces-verbaal na aangifte door de commandant. Verder speelt hier het probleem van de dubbele bestraffing. Deze bepaling dient te verdwijnen.

9 Concentratie van de «militaire» zaken bij één rechtbank en één hof (Arnhem) is aanvaardbaar, maar het behouden van het militaire element door middel van militaire leden lijkt onnodig en principieel onjuist. Zie de onder 3 genoemde argumenten. Terecht wordt de handhaving van een militair parket door de regering afgewezen. Eén van de voordelen van de relatief zelfstandige positie die het OM in ons bestel inneemt is, dat het zich zonodig kritisch en onafhankelijk tegenover (falende) bestuursorganen kan opstellen. Dat de officier van justitie die belast is met de behandeling van militaire strafzaken op de hoogte moet zijn van het reilen en zeilen in de krijgsmacht is een terechte eis, maar een zekere afstandelijkheid van het OM als zodanig jegens de legerorganisatie zie ik als een «must».

10 Terecht wordt niet voorgesteld aan de commandanten de bevoegdheid tot transactie te verlenen.

11 Ook in tuchtzaken zou de mogelijkheid van cassatie moeten worden behouden c.q. geschapen. Cassatie in het belang der wet is niet voldoende, hoewel beter dan niets. Men dient te bedenken dat het in het tuchtrecht gaat om ten dele buitengewoon belangrijke principiële kwesties, zoals de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting. Dat in andere tuchtrechtstelsels deze mogelijkheid ontbreekt is geen beslissend tegenargument. Men kan geen appels met peren vergelijken: zoals gezegd onder 1 is het militair tuchtrecht in wezen strafrecht, wat bij voorbeeld van het advocatentuchtrecht of het medisch tuchtrecht niet kan worden gezegd. Het karakter van zelfregulering van beroepsgroepen ontbreekt in het militaire terrein volstrekt, zeker waar het gaat om dienstplichtigen.

De beroepsmogelijkheid zou analoog aan de Wet RO kunnen worden geregeld. Voor de invoering van de cassatieberoepsgang is des te meer reden, waar de formuleringen van de delictsomschrijvingen in straf- en tuchtrecht op elkaar zijn afgestemd. Voorts is het belangrijk dat onze hoogste rechter zich over het problematische afgrenzingscriterium (zie onder 7) zal kunnen uitspreken, omdat daarmee de rechtszekerheid en -eenheid worden bevorderd.

12 De berechting van de zogenaamde totaalweigeraars dient geheel buiten het wetboek voor militair strafrecht te worden geregeld. Te denken valt aan een specifieke strafbepaling in de Dienstplichtwet. Gevolg is, dat de commune strafrechter bevoegd zal zijn.

Antwoorden op vragen

In antwoord op vragen uit de commissie betoogde de heer De Roos, dat de VVDM in geval van afwijzing van haar voorstellen tot algehele afschaffing van het militaire tuchtrecht en introductie van een kantonrechter voor de berechting van militaire overtredingen, met klem pleit voor een beperking van het militaire tuchtrecht en het daarbij behorende sanctiepakket. Dat sanctiepakket bepaalt het gezicht van het militaire tuchtrecht; het vormt een belangrijk machtsmiddel in handen van de commandant, waarmee de militair bij voortdurend wordt geconfronteerd.

Dat ons militaire tuchtrecht naar het oordeel van het Europese Hof van Justitie door de beugel kan, wil nog niet zeggen dat het in alle opzichten deugt of zelfs maar wenselijk is. Het Europese Hof heeft trouwens dat militaire recht een en andermaal over de hekel gehaald. De punten waarop dat gebeurde zijn inmiddels weliswaar opgevangen, dat neemt niet weg dat het aanbeveling kan verdienen nog wat verder te gaan in de richting die het Europese Hof heeft gewezen.

De heer De Roos ontkende niet dat zich bij afschaffing van het tuchtrecht problemen kunnen voordoen wanneer het gaat om onderdelen van de krijgsmacht die zich in het buitenland (Libanon, Noorwegen) bevinden, of op schepen. Een militaire rechter is dan niet terstond voorhanden, en het boter-bij-de-vis principe vergt toch dat de commandant in bepaalde omstandigheden onverwijld kan optreden. Hij zal in een aantal gevallen een ordemaatregel moeten kunnen nemen, eventueel van vrijheidsbeperkende of vrijheidsbenemende aard. Ook in het commune strafrecht bestaat daartoe aan boord van schepen echter de mogelijkheid. De vraag blijft, of wanneer het de krijgsmacht betreft het tuchtrecht daarvoor nodig is. De VVDM meent van niet. Wanneer het echt niet anders kan, zijn er wel andere mogelijkheden tot ingrijpen. De VVDM is desgewenst bereid om terzake met uitgewerkte suggesties te komen.

Ten aanzien van het nieuw voorgestelde artikel 77a in het wetsontwerp militair tuchtrecht, waarbij de scherpe scheiding tussen straf- en tuchtrecht wordt afgezwakt, merkte de heer De Roos op dat de VVDM deze «trouvaille» van de regering inconsequent en nodeloos ingewikkeld vindt. Niet aannemelijk is geworden waarom aan dat artikel behoefte bestaat. Het is alsof aan de critici van de scherpe scheiding met dat artikel een «kluif» wordt toegeworpen, maar noch die critici, noch de voorstanders van de scherpe scheiding zijn er echt tevreden mee.

De heer De Roos was het met een vragensteller uit de C.D.A.-fractie eens dat het nieuw voorgestelde artikel 77a een fundamentele ingreep in de wetsontwerpen betekent, en dat een opnieuw voorleggen om advies aan de Raad van State daarom voor de hand zou liggen. Aan de andere kant meende hij dat de voorstellen al te lang aanhangig zijn, en dat het dringend gewenst is dat eindelijk een wettelijke regeling tot stand komt.

Van de noodzaak militaire leden op te nemen in de rechtscolleges die militaire zaken gaan behandelen is de VVDM niet overtuigd. De rechter in Nederland heeft al eerder blijk gegeven zich snel op allerlei specialistische terreinen te kunnen inwerken. En zo een bijzonder bedrijf is de krijgsmacht nu ook weer niet. Dat men bij de rekrutering van rechters die van de desbetreffende kamers deel gaan uitmaken rekening houdt met een zekere militaire achtergrond verdient natuurlijk aanbeveling. Dat gebeurt bij de bemanning van allerlei andere rechterlijke colleges eveneens. Maar militaire leden zijn daarvoor niet nodig. Men moet bovendien niet uit het oog verliezen dat slechts een klein deel van de te berechten delicten specifiek militaire delicten zijn, zoals ongeoorloofde afwezigheid en de weigering een dienstbevel op te volgen. In het merendeel van de gevallen betreft het delicten van niet specifiek militaire aard.

De VVDM wil vasthouden aan de scherpe scheiding tussen militair straf- en tuchtrecht en acht de relativering van die scherpe scheiding zoals nu door de regering voorgesteld inconsequent en een vragen om moeilijkheden. In die opvatting past een zorgvuldige omschrijving van de tuchtvergrijpen. Met de wijze waarop dat in de regeringsvoorstellen is gebeurd is de VVDM in het algemeen wel tevreden. Zij beschouwt dat als een niet onbelangrijke stap vooruit. De heer De Roos wees in dit verband op de voorgestelde bepaling inzake de vrijheid van meningsuiting, waaromtrent thans alleen in een ministeriële aanwijzing voor de commandanten iets is vastgesteld. Dat een onderwerp als dit nu in de wet wordt geregeld, is onmiskenbaar een winstpunt.

2. Prof. mr. jhr. Th. W. van den Bosch c.s.¹

Samenvatting standpunt

Het standpunt van de heren Van den Bosch, Clarenbeek, Coolen, Langemeijer en Vermeer werd door eerstgenoemde als volgt kort samengevat:

«Ik wil gaarne beginnen, mede namens mijn collega's kort uiteen te zetten wat ons ertoe heeft gebracht ons tot uw commissie te wenden om uw aandacht te vragen voor een aantal punten in de aanhangige wetsontwerpen die naar ons oordeel onjuist of minder goed geregeld zijn.

Wij hebben dat reeds gedaan in onze brieven van 10 oktober 1986 en 22 januari 1987 met uitvoerige bijlagen¹. Wij beseffen dat wij daarbij niet volledig zijn geweest. Behalve ik hebben wij allen een uiterst drukke werkkring en het heeft mijn collega's de grootste moeite gekost naast hun dagelijkse beslommingen tijd te vinden voor ons gezamenlijk stuk. Indien u daar prijs op zoudt stellen en ons enige tijd wordt gegeven zijn wij gaarne bereid de wetsontwerpen nog eens systematisch door te nemen en voorstellen te doen omtrent andere minder goed geregelde gedeelten die nog verbetering behoeven.

Tot nu toe is het militaire straf- en tuchtrecht herhaaldelijk gewijzigd om het op de hoogte van de tijd te brengen en te houden. In de eerste plaats moest een «inhaalmanoeuvre» worden uitgevoerd omdat bij het begin van deze operatie, die in het einde van de vorige eeuw aanving, reeds een achterstand bestond. Daarna moest het militaire straf- en tuchtrecht steeds worden aangepast aan de ontwikkelingen van het civiele recht. De achterliggende gedachte was, de positie van de verdachte in het militaire straf- en tuchtrecht op gelijk niveau te brengen en te houden met die in het civiele straf- en tuchtrecht. Want op grond van het gelijkheidsbeginsel is het ontoelaatbaar dat voor een militaire verdachte minder waarborgen zouden gelden en minder eerbied voor zijn persoonlijkheid zou bestaan dan voor een andere burger, tenzij bijzondere omstandigheden en het belang dat de rechtsorde wordt gehandhaafd tot een afwijkende regeling zouden nopen.

Dat laatste is niets nieuws, want ook in het gewone strafrecht kunnen in bijzondere omstandigheden waarborgen worden ingeperkt, bij voorbeeld in de omstandigheden waarop de Noodwet Rechtspleging betrekking heeft.

Tot en met het huidige moment heeft het militaire straf- en tuchtrecht zich ontwikkeld langs de lijnen van geleidelijkheid; bij wijzigingen bouwde men steeds voort op bestaande regelingen.

Men kan zeggen dat op het ogenblik de positie van de verdachte, mede dank zij de door de Hoge Raad ontwikkelde jurisprudentie, in het militaire strafproces niet of nauwelijks onderdoet voor die van de verdachte in het civiele strafproces, terwijl de tuchtrechtelijke procedure met vele waarborgen is omgeven en het tuchtrechtelijk sanctiepakket in belangrijke mate is afgezwakt. Het militaire straf- en tuchtrecht functioneert bevredigend, en er is in de krijgsmacht geen behoefte aan principiële veranderingen, wel aan technische herzieningen.

¹ Prof. mr. jhr. Th. W. van den Bosch is oud-president van het Hoog Militair Gerechthof en emeritus hoogleraar in het militaire recht, mr. Th. J. Clarenbeek vice-president van de arrondissementsrechtbank te Utrecht, president-plaatsvervanger van de krijgsraad te Arnhem en hoofdredacteur van het Militair Rechtelijk Tijdschrift, prof. mr. G. L. Coolen lid van het Hoog Militair Gerechthof en bijzonder hoogleraar in het militaire recht, mr. F. F. Langemeijer rechter in de arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch en mr. W. H. Vermeer advocaat en procureur en oud-hoofdredacteur van het Militair Rechtelijk Tijdschrift.

¹ Deze stukken liggen ter inzage op het secretariaat van de commissie.

Door aanneming van de nota tuchtrecht is indertijd echter gekozen voor een geheel ander systeem dat ook zijn invloed heeft op de toepassing van het strafrecht. Het lijkt ons niet voldoende doordacht, en er is absoluut niet onderzocht of het in de praktijk behoorlijk zal kunnen werken. Naar het oordeel van de meeste dergenen die het militaire straf- en tuchtrecht in de praktijk zullen moeten toepassen, zal dat laatste niet het geval zijn, en enkele summiere niet officiële onderzoeken wijzen ook in die richting.

Omdat de nota reeds in 1975 is aanvaard, is dat nieuwe systeem op dat moment gefixeerd en hebben de veranderde opvattingen, zoals omtrent de tuchtrechtelijke afdoening van strafbare feiten, die zich in de twaalf jaar daarna hebben gemanifesteerd geen invloed meer kunnen hebben op de wetsontwerpen. Ook wetenschap en praktijk hebben geen wezenlijke invloed meer kunnen hebben.

Het is om deze redenen dat wij u dringend verzoeken u nog eens ernstig te beraden of de aanhangige wetsvoorstellen zonder ingrijpende wijzigingen kunnen worden aangenomen, en in ieder geval de verantwoordelijke bewindslieden opheldering te vragen omtrent de knelpunten die wij te berde hebben gebracht en omtrent de andere opmerkingen die wij hebben gemaakt.

Wij hebben onze voorstellen zodanig geformuleerd dat, behalve één nader te noemen knelpunt, de daarin aangegeven oplossingen geen afbreuk doen aan de principiële opzet van de wetsontwerpen. Dat is natuurlijk niet het geval indien gevolg zou worden gegeven aan onze wens de depenalisering te laten vervallen. Wij achten het nemen van die stap uitermate gewenst, maar ook als zij niet wordt gezet kunnen de wetsontwerpen in vele andere opzichten worden verbeterd.

Wij vestigen daarbij nog eens in het bijzonder de aandacht op de scherpe scheiding tussen straf- en tuchtrecht, die weliswaar in de memorie van antwoord enigszins is gemitigeerd, maar nog niet in voldoende mate.

Eén en ander zal misschien tot enige vertraging leiden, maar er is geen periculum in mora. Bij de behandeling van het wetsontwerp vermogenssancities heeft de toenmalige minister van justitie De Ruiter te kennen gegeven tussentijdse wijzigingen van het militaire strafprocesrecht niet nodig te vinden «omdat..... het gewone strafprocesrecht bij de belangrijkste leemten analogisch door de militaire rechter kan worden toegepast. De gesignaleerde discrepanties zijn niet van dien aard dat onmiddellijk ingrijpen van de (rijks)wetgever geboden zou zijn.»

Ditzelfde kan gezegd worden van het materiële militaire strafrecht en het militaire tuchtrecht. Wij geven sterk de voorkeur aan verbeterde wetsontwerpen op een wat later tijdstip dan spoedige invoering van een wetgeving die gebaseerd is op de huidige vrijwel ongewijzigde wetsontwerpen. Het enige onderwerp waarbij haast moet worden gemaakt is het probleem van de totaalweigerders, maar dat kan het beste bij een afzonderlijk wetsontwerp worden geregeld, waardoor het huidige recht wordt gewijzigd, omdat incorporering in de herzieningswetsontwerpen, hetgeen de bewindslieden voorstaan, te veel vertraging zou opleveren.»

Antwoorden op vragen

In antwoord op beschouwingen van een lid van de C.D.A.-fractie, dat had gesuggereerd het door de regering voorgestelde nieuwe stelsel in zijn gemitigeerde vorm nu eerst de kans te geven in de praktijk te functioneren, en dan te zien of aanpassingen nog nodig zullen blijken, zei de heer Van den Bosch tegen zulk een benadering bezwaar te hebben. Het huidige stelsel werkt naar veler mening bevredigend. Vervangt men het door een nieuw stelsel dat in de praktijk niet goed zou blijken te werken, dan zal het weer veel tijd en moeite kosten de nodige aanpassingen tot stand te brengen. Wie gaat veranderen, moet tevoren heel goed weten wat hij doet.

Naar aanleiding van de vraag of de regeringsvoorstellen in hun gewijzigde vorm opnieuw aan de Raad van State zouden moeten worden voorgelegd merkte de heer Van den Bosch op, dat de Raad van State zich over de scherpe scheiding tussen straf- en tuchtrecht indertijd al in negatieve zin heeft uitgelaten. Aan die kritiek van de Raad van State is de regering nu ten dele tegemoetgekomen. Een opnieuw vragen om het oordeel van de Raad van State zou misschien toch aanbeveling verdienen wegens de inmiddels verstreken tijd, waarin zich belangrijke ontwikkelingen in het tuchtrecht hebben voorgedaan.

In dit verband wees de heer Van den Bosch erop, dat in de tijd dat aan de onderhavige voorstellen de eerste hand werd gelegd er twijfel bestond omtrent de vraag of het Nederlandse militaire tuchtrecht zich wel verdroeg met het Verdrag van Rome. Inmiddels is gebleken dat van strijd met dat verdrag geen sprake is. Het Europese Hof acht de tuchtrechtelijke afdoening zelfs in menig opzicht gunstiger voor de militair dan een strafrechtelijke procedure, met name waar het de snelheid van afdoening betreft en de omstandigheid dat de veroordeling niet in een strafregister terecht komt. Ook kan niet worden gezegd dat het militaire tuchtrecht in Nederland minder rechtswaarborgen kent dan het strafrecht. Voor de tuchtprocedure zijn die waarborgen weliswaar niet in de wet, maar in ministeriële beschikkingen vastgelegd, de bescherming die zij bieden doet niet of nauwelijks onder voor de waarborgen die het strafrecht kent.

Gevraagd naar zijn voornaamste bezwaren tegen de voorstellen van de regering betoogde de heer Van den Bosch, dat die bezwaren zich in de eerste plaats richten tegen de scherpe scheiding tussen straf- en tuchtrecht, en in samenhang daarmee tevens de «depenalisering» die in de wetsvoorstellen tot stand is gebracht doordat nog slechts die normovertredingen tot het strafrecht worden gerekend, die een inbreuk betekenen op de primaire taak van de krijgsmacht.

Aan de bezwaren tegen deze verlegging van de grens tussen tuchtrecht en strafrecht zou voor een deel kunnen worden tegemoetgekomen door de scherpe scheiding los te laten, aldus de heer Van den Bosch.

De beste oplossing zou echter zijn, ook de depenalisering ongedaan te maken. Al met al zou dat een terugkeer betekenen naar het huidige stelsel, waarin de commandant zich bij het maken van een keuze tussen strafrechtelijke of tuchtrechtelijke afdoening kan laten leiden door zijn inzicht omtrent de ernst van de aan hem voorgelegde normovertreding. Die commandant zal dan niet, zoals in de voorstellen van de regering, worden gedwongen tot het ontwarren van allerlei juridische puzzels.

De heer Coolen betoogde in antwoord op een vraag van een lid van de P.v.d.A.-fractie, dat de essentie van het huidige stelsel is dat bij samenloop van een tuchtvergriep en een strafbaar feit de tuchtrechter (de commandant) zich terug moet trekken als hij vermoedt dat het strafbare feit vervolgd zal worden. Dit in tegenstelling met andere tuchtregelingen (voor medici, advocaten, ambtenaren) die ten aanzien van eenzelfde vergriep zowel tuchtrechtelijk als strafrechtelijk optreden mogelijk maken. De bevoegdheden van de commandant in het militaire stelsel zijn dus beperkt in vergelijking met die van andere tuchtrechters.

De regering heeft in de voorliggende wetsvoorstellen bij nota van wijziging de bepaling opgenomen, dat bij samenloop van een tuchtvergriep met enkele categorieën (lichte) strafbare feiten in geval van niet-vervolgving van het strafbare feit de commandant bevoegd is het tuchtvergriep af te doen. De regering beperkt deze regeling tot de gevallen van samenloop met een vijftal commune delicten. Ons voorstel, aldus de heer Coolen, is die beperking te schrappen en de commandant bij samenloop van een tuchtvergriep en een strafbaar feit steeds de bevoegdheid te geven het tuchtvergriep af te doen als het strafbare feit niet wordt vervolgd. In de memorie van antwoord betoogt de regering dat onderzoek heeft uitgewezen dat in de praktijk alleen samenloop met die vijf delicten voorkomt. Schraping van de beperking zou in de opvatting van de regering voor de praktijk dus geen verschil maken.

De heer Coolen wees er voorts op dat in de voorstellen van de regering de bevoegdheid van de commandant om een feit bij samenloop tuchtrechtelijk af te doen afhankelijk is gemaakt van de omstandigheid of al dan niet binnen zeven dagen door een opsporingsambtenaar proces-verbaal is opgemaakt. Het is echter onjuist de bevoegdheid van de commandant te laten afhangen van zulk een toevalligheid. Bovendien weet de betrokken opsporingsambtenaar niet of de commandant in een bepaald geval zit te wachten op het al dan niet opgemaakt worden van een proces-verbaal. Het verdient daarom de voorkeur om de commandant, wanneer deze de mening is toegedaan dat een bepaald strafbaar feit, tevens tuchtvergriep, zo licht is dat hij het met de straffen die hem ter beschikking staan kan afdoen, in de gelegenheid te stellen aan de opsporingsambtenaar voor te stellen dat van strafrechtelijke vervolging wordt afgezien. Wordt zo'n voorstel niet binnen een te bepalen termijn van zeven dagen na de aangifte van het strafbare feit door het OM afgewezen, dan zou de commandant het tuchtvergriep tuchtrechtelijk mogen afdoen.

Samenvattend zei de heer Coolen, dat hij en zijn medestanders de scherpe scheiding ongedaan willen maken in die zin, dat bij samenloop van een tuchtvergriep en een strafbaar feit het tuchtvergriep niet mag worden bestraft als het strafbare feit wordt vervolgd, en het tuchtvergriep wel bestraft mag worden wanneer van strafvervolging wordt afgezien. In feite derhalve handhaving van de huidige toestand.

In antwoord op enkele vragen over het tuchtrechtelijk sanctiepakket betoogde de heer Langemeijer, dat bij een stringenter omschrijving van de militaire misdrijven als door de regering voorgesteld het terrein van het militaire strafrecht wordt ingeperkt en een groter terrein zal toevallen aan het tuchtrecht. Zulk een uitbreiding van de tuchtrechtelijke sfeer noopt tot een aanpassing van het tuchtrechtelijk sanctiepakket. In dit verband wordt een uitbreiding van het uitgaansverbod noodzakelijk geacht. Voor het overgrote deel van de tuchtrechtelijke vergriepen zal een sanctiepakket met uitsluitend berisping, geldboete en strafdienst toereikend zijn. Maar er resteert een beperkt percentage tuchtvergriepen waarvoor een sanctie als het (uitgebreide) uitgaansverbod niet kan worden gemist.

De heer Langemeijer zei in antwoord op andere vragen het belang van een goede rechtsbescherming voor de militair volledig te erkennen en in geen enkel opzicht de mogelijkheden voor de militair om zich op de rechter te beroepen te willen uitsluiten of beperken. Anderzijds moet men zich hoeden voor overdrijving en voor het opdringen aan de militair van een procedure waarom hij niet heeft gevraagd en waaraan ook geen enkele behoefte bestaat. Tegen die achtergrond moeten de voorstellen van Van den Bosch c.s. worden gezien.

3. Samenwerkingsverband Belangenverenigingen van Militairen.

Samenvatting standpunt

Het Samenwerkingsorgaan Belangenverenigingen van Militairen (SOM) bestaat uit een tiental verenigingen die de verschillende categorieën van militairen vertegenwoordigen. Binnen dat samenwerkingsverband bestaan met betrekking tot het militaire straf- en tuchtrecht enige verschillen van inzicht tussen de verenigingen die uitsluitend dienstplichtige militairen als leden hebben en de overige verenigingen. Hier wordt het standpunt van die overige verenigingen weergegeven, omdat zowel de AVNM als de VVDM afzonderlijk wordt gehoord.

Het voornaamste bezwaar dat tegen de huidige wetsontwerpen bestaat is de scherpe scheiding die is aangebracht tussen het straf- en tuchtrecht en de wijze waarop deze is uitgewerkt. De bezwaren richten zich in hoofdzaak op de volgende punten:

1 De justitiabele, veelal de dienstplichtige militair, zal nu voor ieder licht (militair) strafrechtelijk vergrijp, dat in feite veel meer het karakter van een tuchtrechtelijke overtreding heeft, met de strafrechter in aanraking komen, met alle stigmatiserende gevolgen van dien. Bijvoorbeeld kleine diefstallen op de kamer, eenvoudige vernielingen, etc.

2 De decriminaliserende werking is op geen enkele wijze (wetenschappelijk) aangetoond. Sterker nog: degenen die daarnaar een eenvoudig onderzoek hebben gedaan komen tot een tegengestelde conclusie.

3 Er moet snel kunnen worden ingegrepen ter handhaving van de krijgstucht bij lichte strafrechtelijke delicten waarbij het krijgstuchtelijk element overheerst. Dat is niet mogelijk door de scherpe scheiding.

4 De maatschappelijke ontwikkelingen zijn erop gericht te voorkomen dat de burger voor eenvoudige strafbare feiten in aanraking komt met de strafrechter. Zie onder meer de in 1983 tot stand gekomen Wet op de vermogenssancties.

5 De uitwerking van de scherpe scheiding is zodanig onduidelijk, dat nu reeds in alle relevante stukken wordt aangegeven dat in het kader van de opleidingen ruime aandacht zal moeten worden besteed aan de militaire wetgeving. Dat in een tijd waarin, mede door onder andere de arbeidsduurverkorting, de opleidingstijd toch al gering is.

6 Het sanctiepakket dient in overeenstemming gebracht te worden met de mogelijkheden die de commandant krijgt voor de afdoening van lichte strafbare feiten.

7 Het eerste beklag over een tuchtrechtelijk opgelegde straf dient binnen de militaire organisatie plaats te vinden. Een rechtstreeks beroep op de militaire rechter is tijdrovend en voor vele straffen ook een te zware procedure. Een eventueel inroepen van een eindoordeel bij de militaire rechter is, evenals nu, acceptabel en juist.

Ten aanzien van de voorstellen inzake de militaire strafrechtspraak verdient een viertal bezwaren vermelding:

a. Het ontbreken van de mogelijkheid van (kosteloze) bijstand van een advocaat bij vervolging van delicten uit het Wetboek van militair strafrecht. Een extra wet waaraan uitsluitend militairen zijn onderworpen.

b. Het niet vergoeden van de reiskosten voor het bijwonen van zittingen van de militaire kamer van de rechtbank en het gerechtshof. Dit veroorzaakt, met name ook voor de dienstplichtige militair, extra kosten omdat er sprake is van één rechtbank en één gerechtshof te Arnhem in tegenstelling tot de regionaal gespreide burgerrechtbanken.

c. Voor de benoeming tot (militair) officier van justitie wordt geen enkele eis gesteld met betrekking tot kennis van het reilen en zeilen van de krijgsmacht. Dat is niet juist nu het immers de officier van justitie is die onder meer beslist over sepot en transactie.

d. De zogenaamde militaire kantonrechter zal ook oordelen over militaire overtredingen. Ook voor deze functionaris, die toch oordeelt over simpele militaire zaken, geldt dat geen enkele militaire vakkennis vereist wordt.

Antwoorden op vragen

Namens het SOM zei mr. A. J. E. Beekes op grond van een eigen onderzoekje tot de conclusie te zijn gekomen, dat bij doorvoering van de regeringsvoorstellen alleen al bij de Koninklijke Landmacht circa duizend militairen per jaar meer met de strafrechter in aanraking zullen komen. Dat kan toch niet de bedoeling zijn, en het past in elk geval niet in een tijd waarin het streven er juist op is gericht te voorkomen dat de justitiabele voor lichte strafbare feiten met de rechter in aanraking komt.

De heer Beekes wees voorts op de problemen die ontstaan voor de Koninklijke Marine en andere krijgsmachtdelen die in het buitenland vertoeven. Als gevolg van de scherpe scheiding zullen ook vele in het buitenland begane strafbare feiten niet meer door de commandant ter plaatse kunnen worden afgedaan. Kleinere feiten als diefstal van een

tientje van een mede-militair op de kamer, van een pakje sigaretten of van een paar sokken met het oog op een inspectie zullen straks moeten worden gemeld aan het Openbaar Ministerie, terwijl als vaststaand mag worden aangenomen dat geen officier van justitie dergelijke geringe feiten zal willen vervolgen.

Vervolgens merkte de heer Beekes op, dat een aantal andere Europese landen de scheiding tussen militair straf- en tuchtrecht in naam wel in het vaandel voert, maar dat bij nadere beschouwing dikwijls blijkt dat ook in die stelsels ontsnappingsclausules zijn ingebouwd die het mogelijk maken bepaalde strafbare feiten krijgstuuchtelijk af te doen. De heer Beekes verklaarde zich desgevraagd bereid, de bijzondere commissie daaromtrent nadere gegevens te sturen.¹

Dat door de stringenter formulering van een aantal militaire misdrijven, zoals door de regering bij nota van wijziging voorgesteld, de scherpe scheiding tot minder problemen aanleiding zal geven, geloofde de heer Beekes niet. Begrippen als «oefening» en «operationale gereedheid» blijven immers termen waarmee men vele kanten uit kan. Er wordt al gesproken over het gevaar van het ontstaan van een «grijze zone». Dat gevaar is inderdaad groot en het zal tot veel moeilijkheden aanleiding geven, in het bijzonder voor de commandanten die niet weten waar zij aan toe zijn. Dit alles als gevolg van het feit, dat men een scherpe scheiding wil maken waar geen scherpe scheiding is.

Mocht de commandant de bevoegdheid krijgen bepaalde lichte strafbare feiten af te doen, dan zal het sanctiepakket daarmee in overeenstemming, dus ruimer moeten zijn. In zulk een verruimd sanctiepakket past een uitgaansverbod.

De heer Beekes zei desgevraagd de verzachting van de scherpe scheiding door het nieuw voorgestelde artikel 77a in het wetsontwerp militair tuchtrecht toe te juichen, maar de wijze waarop die verzachting van de scheiding vorm heeft gekregen amateuristisch te achten. De commandant zal nu afhankelijk zijn van het al of niet opmaken van proces-verbaal door een marechaussee eerste klasse. Het is alsof in het commune strafrecht het instellen van een vervolging afhangt van de politiemans die verbaliseert. Beter zou het zijn, de scherpe scheiding geheel ongedaan te maken.

Gevraagd naar zijn oordeel over de suggestie om een eerste beklag omtrent een tuchtrechtelijke straf binnen de krijgsmacht te doen behandelen door de staf van de inspecteur-generaal van de krijgsmacht, zei de heer Beekes dat het zijns inziens uit praktische overwegingen de voorkeur verdient een dergelijk beklag te doen behandelen door een meerdere die de omstandigheden ter plaatse waar het vergrijp is gepleegd uit eigen wetenschap kent. De staf van de inspecteur-generaal zit daarvoor op te grote afstand. De beklagmeerdere zal een hiërarchieke chef moeten zijn, waarbij nader kan worden bezien in hoeverre deze hiërarchieke chef van juridische bijstand moet worden voorzien.

4. Algemene Vereniging Nederlandse Militairen

Samenvatting standpunt

De heer D. Kramer (ombudsman) zette uiteen, dat de AVNM een vereniging is van uitsluitend dienstplichtige militairen die momenteel circa 19 000 leden telt, ofwel 40 procent van het totale aantal dienstplichtigen.

De krijgstuuch is voor de dienstplichtige een zaak van wezenlijk belang, aldus de heer Kramer. De kans dat hij ermee in aanraking komt bedraagt ongeveer 8 op 10, tegen slechts 2 op 10 voor de beroepsmilitair.

Een commandant kan met de hem gegeven krijgstuuchtelijke bevoegdheden een duidelijk en verantwoord strafbeleid voeren. Maar hij kan zijn bevoegdheden ook gebruiken op een wijze die van ondoorzichtigheid en willekeur blijk geeft en tot grote onrechtvaardigheden leidt.

¹ Bij brief van 20 mei 1987 zijn deze gegevens aan de bijzondere commissie toegezonden. Deze brief ligt ter inzage op het secretariaat van de commissie.

De AVNM verbaast zich erover dat er zo grote verschillen bestaan in de mate en de zwaarte van krijgstuchtelijke straffen. Zo wordt bij de landmacht viermaal zoveel gestraft als bij de luchtmacht; bij de marine iets minder dan bij de landmacht maar toch ook vrij veel. Bij de landmacht is dan weer een opvallend onderscheid te constateren tussen de technische (ondersteunende) en de tactische (gevechts-)eenheden. Bij de laatste wordt over het algemeen aanzienlijk meer en zwaarder gestraft. Het tuchtrecht wordt daar, naar de indruk van de AVNM, te vaak gehanteerd als dreigement, als intimidatiemiddel.

Het belangrijkste en ook meest omstreden onderdeel van de wetsvoorstellen is de scherpe scheiding tussen straf- en tuchtrecht, als gevolg waarvan de oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen zullen komen te vervallen.

Tegen het huidige stelsel, waarin een dienstplichtige al heel spoedig een strafbaar feit begaat, heeft de AVNM ernstige bezwaren. Iedere ongeoorloofde afwezigheid van langer dan 24 uur, elke weigering van een dienstbevel – ook om de ramen te lappen – levert een strafbaar feit op. Zo ook een eenvoudig wachtdelict als het overslaan van een gebouw bij een patrouille. Het is dan ook niet te verwonderen dat van al die strafbare feiten een derde deel krijgstuchtelijk wordt afgedaan. Maar de krijgstuchtelijke sanctie bestaat niettemin in 90% van die gevallen uit licht of verzwaaard arrest.

Uit de militair-justitiële statistiek over de eerste halfjaren van 1985 en 1986 blijkt dat van de krijgstuchtelijk bestrafte militaire misdrijven in 1985 54% werd afgedaan met verzwaaard, en 34% met licht arrest, en in 1986 51% met verzwaaard, en 34% met licht arrest. Lichte normovertredingen kunnen leiden tot lange arreststraffen omdat ze tevens een strafbaar feit inhouden.

Het is dan ook zeker niet waar, dat tuchtrechtelijke afdoening altijd gunstiger is voor de militair dan strafrechtelijke afdoening. De AVNM bestrijdt dat ten stelligste. Een zwaar wachtdelict blijkt bij de krijgswaard met een geldboete te worden bestraft, terwijl daar krijgstuchtelijk tien of twaalf dagen arreststraf op staat. Militairen met persoonlijke problemen die langere tijd ongeoorloofd afwezig blijven – «onderduiken» – krijgen strafrechtelijk zeker niet meer dan twee weken Nieuwersluis, waar ze optimaal worden begeleid en vaak al in de eerste week als buitengewoon dienstplichtige weer mogen vertrekken. Een gewone militair echter die moeite heeft zich in het strikte systeem van de krijgsmacht te voegen, loopt gedurende zijn dienstdaag gemakkelijk dertig tot veertig dagen (krijgstuchtelijke) arreststraf op.

De AVNM is voorstander van een duidelijke, zo scherp mogelijke scheiding tussen straf- en tuchtrecht. Wanneer de omschrijving van militaire misdrijven te vaag is, te veel ruimte laat voor interpretatie, bestaat opnieuw het gevaar van willekeur bij de beslissing van de commandant om een vergrijp al dan niet krijgstuchtelijk af te doen.

In de wijze waarop de scheiding in de voorliggende wetsvoorstellen is verwezenlijkt – het limitatief opsommen van de krijgstuchtelijke vergrijpen, en het zó redigeren van de regeling inzake militaire misdrijven dat alleen de zwaardere vorm van het delict een strafbaar feit oplevert – kan de AVNM zich goed vinden. De gewijzigde en belangrijkste grensbepaling «indien als rechtstreeks en onmiddellijk gevolg schade ontstaat of te duchten is voor de gereedheid tot het daadwerkelijke uitvoeren van een operatie of oefening van enig onderdeel van de krijgsmacht» is een aanzienlijke verbetering in vergelijking met de oorspronkelijke tekst, al laat ook de nieuwe omschrijving de nodige ruimte. Want wat is precies een operatie, en wat een oefening?

Om te voorkomen dat bepaalde lichte strafbare feiten tussen het straf- en het tuchtrecht in komen te vallen en in het geheel niet zouden worden vervolgd, is de ontsnappingsclausule van artikel 77a ingebouwd. De vraag is, aldus de heer Kramer, of dat werkelijk nodig is. Moet niet het principe van de scherpe scheiding zwaarder wegen dan het eventueel niet vervolgen van bepaalde lichte commune delicten?

Wat het sanctiepakket betreft betoogde de heer Kramer, dat naar de mening van de AVNM het nieuwe pakket ondanks het wegvallen van licht en verzwaard arrest niet veel lichter zal zijn dan het huidige. Het maximum van de geldboete wordt verdubbeld. Als gronden hiervoor worden aangevoerd de geldontwaardiging en het vervallen van de arreststraffen. Daarbij vergeet men echter dat de dienstplichtigen sinds 1976 31% aan koopkracht hebben ingeboet, alsook, dat de plaats van licht en verzwaard arrest in de nieuwe voorstellen wordt ingenomen door het uitgaansverbod en dat de strafdienst aanzienlijk wordt verzwaard. De AVNM vrees dat de gemiddelde geldboete, die nu rond de 25 gulden ligt, over een aantal jaren het dubbele zal bedragen.

Het uitgaansverbod is, ondanks de mooie nieuwe naam, niets anders dan een vorm van licht arrest, en dan nog in de tijd die het hardst aankomt, namelijk gedurende het weekeinde. Deze straf is naar het oordeel van de AVNM overbodig en onaanvaardbaar.

Ten aanzien van de mogelijkheid om in beklag te gaan tegen een opgelegde krijgstuuchtelijke straf merkte de heer Kramer op dat het huidige systeem, uitgaande van een beroep bij de beklagmeerdere, niet bevredigend werkt. Er wordt slechts een spaarzaam gebruik van gemaakt, waarschijnlijk omdat men er weinig vertrouwen in heeft dat de beklagmeerdere tot een andere uitspraak zal komen. Dienstplichtigen zijn bovendien over het algemeen bang voor represailles. Ook speelt een rol dat de straf vaak al ten uitvoer is gelegd voordat het beklag is afgehandeld.

Gezien deze bezwaren juicht de ANVM toe dat in de herzieningsvoorstellen wordt uitgegaan van een onafhankelijke beroepsinstantie, gelet ook op de grote verschillen bij de toepassing van het tuchtrecht. Toch kleven haars inziens nogal wat bezwaren aan het openstellen van beroep bij een meervoudige militaire kamer van een arrondissementsrechtbank. In de eerste plaats zal er nogal wat tijd mee zijn gemoeid, zodat alleen al om die reden de animo om in beroep te gaan niet groot zal zijn. Voorts vormt zo'n militaire kamer waarschijnlijk een te hoge drempel, en zal de vrees voor represailles nog toenemen omdat weinig commandanten het zullen waarderen wanneer een gestrafte naar de rechter stapt.

De ANVM pleit daarom voor een meer toegankelijke en minder tijdrovende onafhankelijke beroepsinstantie. Deze functie zou bij voorbeeld kunnen worden uitgeoefend door stafofficieren van de inspecteur-generaal der krijgsmacht of door divisiejuristen. Tegen de beslissing van zul'k een functionaris zou dan beroep op een rechterlijk college moeten openstaan.

De secretaris van de ANVM, de heer P. A. Jacobs, betoogde dat het onjuist is dat militairen die een strafbaar feit begaan dat geheel buiten de dienst valt, toch voor een speciale militaire rechtbank terecht moeten staan. Dit is in strijd met de zienswijze van de ANVM dat de krijgsmacht een gewoon bedrijf is. De tijd dat een militair 24 uur per dag militair was, is lang voorbij.

In dit verband vermeldde de heer Jacobs, dat van de 560 delicten die het HMG en de krijgsraden in het eerste halfjaar van 1986 hebben berecht, er slechts 110 typisch militaire overtredingen waren. De overige 450 waren commune delicten uit het Wetboek van Strafrecht en bijzondere strafwetten, vooral de Wegenverkeerswet.

Antwoorden op vragen

In antwoord op een vraag van een lid van de C.D.A.-fractie zei de heer Kramer, dat de ANVM het pleidooi van de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht voor het instellen van «positieve sancties» ondersteunt, omdat tot dusver in de krijgsmacht een negatieve benadering overheerst. Dienstplichtigen worden van de aanvang af als een soort kleuters behandeld. Als de kroonprins de opleiding tot marine-officier al met een kleuterklas vergelijkt, terwijl dat toch de mooiste en beste opleiding in de

krijgsmacht is, dan zegt dat genoeg over alle andere opleidingen. Het wemelt in de militaire dienst van de straffen, en er wordt constant met straffen bedreigd.

Het verdient dan ook aanbeveling de zaken eens heel anders te benaderen, en naast straffen ook beloningen in uitzicht te stellen, bijvoorbeeld in de vorm van een paar uur eerder naar huis, of een premie in plaats van een boete. Wanneer er een meer positieve benadering zou komen door het stimuleren en waarderen van goede verrichtingen, zou dat de sfeer in de krijgsmacht ten goede komen.

Overigens acht de ANVM het minder juist, dergelijke positieve sancties in een Wet militair tuchtrecht op te nemen. Dat zou strijdig zijn met het karakter van zulk een wettelijke regeling.

De voorzitter van de bijzondere commissie,
J. T. van den Berg

De griffier van de bijzondere commissie,
J. P. Mulder